

## บทที่ 1

### บทนำ

#### 1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในปัจจุบันเป็นที่ยอมรับกันทั่วไปแล้วว่ามนุษย์เป็นทรัพยากรที่สำคัญในการพัฒนาประเทศ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 ( พ.ศ. 2540 - 2544 ) ได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์หรือการพัฒนาคน โดยเฉพาะกลุ่มผู้ด้อยโอกาสกลุ่มต่าง ๆ ของสังคม อันได้แก่ เด็ก เยาวชน สตรี ผู้สูงอายุ และคนพิการ มีการพัฒนาในรูปแบบต่าง ๆ กันทั้งที่ดำเนินการโดยภาครัฐบาล เอกชน องค์กรต่าง ๆ ทั้งนี้เพื่อให้กลุ่มของผู้ด้อยโอกาสพัฒนาเป็นทรัพยากรที่สำคัญของประเทศ มีรูปแบบในการดำเนินชีวิตที่เหมาะสม ตลอดจนสิทธิที่พึงจะได้รับ เท่าเทียมกับบุคคลอื่นทั่วไปในสังคม

ความพิการเป็นลักษณะอีกอย่างหนึ่งที่ได้เกิดควบคู่กับมนุษย์มาเป็นเวลานานบางคนจะเป็นมาแต่กำเนิด บางคนมาพิการภายหลัง เป็นที่น่าสังเกตว่าที่ผ่านมากลุ่มของคนพิการจะได้รับความสนใจน้อยจากรัฐบาลในการพัฒนาหรือเพิ่มศักยภาพซึ่งเนื่องมาจากภาพลักษณ์ รวมถึงความเชื่อและทัศนคติในทางลบที่สังคมมีต่อผู้พิการ ในเวลาต่อมาจากสภาพความเจริญรุ่งเรืองของประเทศ ทำให้ท่าทีและทัศนคติที่มีต่อคนพิการเริ่มมีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น และถือว่าผู้พิการเป็นทรัพยากรส่วนหนึ่งของประเทศที่มีความสำคัญ และสามารถทำประโยชน์แก่สังคมได้เช่นเดียวกับคนปกติ ดังพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชที่ทรงพระราชทานแก่คณะกรรมการมูลนิธิธนูเคราะห์คนพิการ ในพระบรมราชูปถัมภ์ของสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ณ พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน เมื่อวันศุกร์ที่ 22 มีนาคม 2527 ความว่า "งานช่วยผู้พิการนี้มีความสำคัญยิ่ง เพราะผู้พิการไม่ได้เป็นผู้ที่อยากจะพิการแต่อยากช่วยตัวเอง ถ้าเราไม่ช่วยเขาให้สามารถที่จะปฏิบัติงานอะไร เพื่อมีชีวิตและเศรษฐกิจของครอบครัวจะทำให้เกิดสิ่งที่หนักแก่ครอบครัวฉะนั้นนโยบายที่จะทำคือช่วยเขาให้ช่วยตัวเองได้เพื่อที่จะทำให้เขาสามารถเป็นประโยชน์ต่อสังคม" (กรมประชาสัมพันธ์ 2528: 1)

ความหมายของคนพิการ ในพระราชบัญญัติการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ พ.ศ. 2534 ได้กล่าวถึงคนพิการว่าหมายถึงคนที่มีความผิดปกติหรือบกพร่องทางร่างกาย ทางสติปัญญาหรือทาง

จิตใจตามประเภทและหลักเกณฑ์ที่กำหนดในกระทรวง และได้กำหนดประเภทของคนพิการดังนี้ คือ คนพิการทางการมองเห็น คนพิการทางการได้ยินหรือ สื่อความหมาย คนพิการทางกาย หรือการเคลื่อนไหว คนพิการทางจิตใจหรือพฤติกรรม คนพิการทางสติปัญญาหรือการเรียนรู้ บุคคลที่มีความพิการจะประสบปัญหาในการดำรงชีวิตอยู่ในสังคมปัญหาความพิการจึงมีผลกระทบ ต่อการพัฒนาประเทศทั้งในด้านเศรษฐกิจและสังคม ในปัจจุบันโลกมีการพัฒนาเจริญไปมากแต่ ความพิการมิได้ลดลงตรงกันข้ามกลับมีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ จากสถิติองค์การฟื้นฟูสมรรถ ภาพคนพิการระหว่างประเทศ เมื่อต้นปี 2524 ประมาณว่าทุก 1 ใน 10 ของพลโลกในขณะนั้นจะ เป็นผู้พิการไม่ทางร่างกายก็ทางจิตใจ โดยประมาณว่ามีผู้พิการในโลกนี้กว่า 500 ล้านคนและตัวเลข นี้ยังเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ในจำนวนคนพิการกว่า 500 ล้านคนนี้มีถึง 350 ล้านคน หรือ ร้อยละ 70 ของผู้พิการทั้งหมดที่ถูกทอดทิ้งโดยมิได้รับความช่วยเหลือใด ๆ ทั้งสิ้น หากมิได้มีการณรงค์เพื่อ ป้องกันความพิการกันอย่างจริงจัง เชื่อว่าในอีก 19 ปี ข้างหน้าคือ พ.ศ.2543 หรือ ค.ศ.2000 จะมีคน พิการในโลกนี้อีกกว่า 100 ล้านคน (ดำรง กิจกุล 2524: 9)

ในประเทศไทยมีข้อมูลเกี่ยวกับความพิการ จากรายงานการสำรวจเกี่ยวกับอนามัยและ สวัสดิการของสำนักงานสถิติแห่งชาติสำนักงานนายกรัฐมนตรี ปี พ.ศ. 2529 โดยใช้วิธีสุ่มตัวอย่างครัวเรือนทั่วประเทศพบว่ามีจำนวนคนพิการในประเทศไทยประมาณ 385,560 คน หรือร้อยละ 0.7 ของประชากรทั่วประเทศในจำนวนนี้ เป็นอัตราคนพิการทางกายหรือการเคลื่อนไหวมากที่สุดคือ อัตรา 1.94 ต่อประชากรพันคน รองลงมาคือพิการทางจิตใจหรือสติปัญญา 1.60 ต่อประชากร พันคน อัตราคนพิการทางการได้ยินหรือสื่อความหมายเป็น 1.45 ต่อประชากรพันคน และอัตรา คนพิการทางการมองเห็น 0.85 ต่อประชากรพันคน (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2529)

ในปี พ.ศ. 2534 มีการสำรวจเกี่ยวกับอนามัย และสวัสดิการของสำนักงานสถิติที่ทำ ขึ้นอีกครั้งโดยใช้วิธีการสำรวจเช่นเดียวกับครั้ง พ.ศ. 2529 พบว่ามีจำนวนคนพิการประมาณ 1,057,000 คน หรือร้อยละ 1.8 ของประชากรทั่วประเทศ มีอัตราคนพิการทางกายและการ เคลื่อนไหวมากที่สุดคือ อัตรา 7.9 ต่อประชากรพันคน รองลงมาคือพิการทางการได้ยินหรือสื่อ ความหมายเป็น 3.65 ต่อประชากรพันคน (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2534)

จากข้อมูลผู้พิการของประเทศไทยที่มีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้น และในขณะเดียวกันได้มีการ พัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว เป็นผลให้สังคมไทยเปลี่ยนจากสังคมเกษตรกรรม ไปสู่สังคมอุตสาหกรรม มีความเจริญก้าวหน้าทางด้านเศรษฐกิจ และสังคม ส่งผลให้ความเป็นอยู่ ของประชาชนส่วนใหญ่เปลี่ยนไปในทางที่ดีขึ้น แต่กลุ่มผู้พิการกลับอยู่ในฐานะที่เสียเปรียบไม่ได้ รับประโยชน์จากการพัฒนาอย่างเต็มที่ เนื่องจากมีสาเหตุที่เป็นอุปสรรคสำคัญอันได้แก่

1. ทางด้านการแพทย์และสาธารณสุข ถึงแม้ว่าบริการทางการแพทย์สำหรับคนพิการ เป็นความจำเป็นอันดับแรก ในการแก้ไขปัญหาการฟื้นฟูสมรรถภาพความพิการแต่สภาพของความ เป็นจริงยังประสบปัญหาด้านนี้อยู่ทั้งในด้านบริการที่ยังไม่เพียงพอการกระจายบริการยังไม่ทั่วถึง ทุกชุมชน การขาดความรู้เกี่ยวกับการป้องกันและแก้ไขปรับสภาพความพิการ บุคลากรที่ชำนาญ เฉพาะด้านความพิการมีจำนวนน้อย อีกทั้งการประสานงานและระบบส่งต่อที่ยังไม่มีประสิทธิภาพ จึงกลายเป็นปัญหาของบริการทางการแพทย์และสาธารณสุข เป็นผลให้บริการทางการแพทย์และ สาธารณสุขสำหรับผู้พิการ ไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร (ขนิษฐา เทวินทรภักดี: 2539)

2. ด้านการศึกษา ประมาณ 1 ใน 3 ของบุคคลพิการทั้งหมดได้รับการศึกษาระดับประถม ศึกษาและจำนวนผู้ที่ไม่ได้เรียนมีค่อนข้างสูง ส่วนผู้ที่ได้รับการศึกษาถึงขั้นมัธยมและอุดมศึกษา มีจำนวนน้อยมาก (ขนิษฐา เทวินทรภักดี: 2539) การศึกษาพิเศษที่จัดให้แก่เด็กพิการนั้นจำนวน ผู้ที่ได้รับการศึกษาคิดเป็นร้อยละ 7 ของเด็กพิการในวัยเรียน ทั้งนี้เพราะขาดแคลนสถานที่เรียน การเดินทางที่ไม่สะดวก ขาดงบประมาณในการขยายการศึกษา ขาดครูและตำราสำหรับคนพิการ โดยตรง ขาดการประชาสัมพันธ์ การประสานงานระหว่างหน่วยงานต่างๆของรัฐ เอกชนมูลนิธิ และสื่อมวลชน เป็นผลให้ผู้พิการไม่ได้รับการศึกษา กลายเป็นปัญหาในการพัฒนาประเทศ

3. ด้านสังคม คนพิการไทยไม่ได้รับโอกาสในการมีส่วนร่วม และความเสมอภาคที่ เท่าเทียมกับคนทั่วไปในสังคม เนื่องจากคนพิการส่วนใหญ่ขาดการรับรู้ในเรื่องสิทธิขั้นพื้นฐาน และสิทธิของคนพิการ มีปัญหาในการใช้บริการสาธารณะอีกทั้งเจตคติที่มีต่อบุคคลพิการไม่ถูกต้อง ทำให้คนพิการมีปัญหาในการใช้ชีวิตในสังคม ไม่สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข

4. ด้านอาชีพ คนพิการส่วนใหญ่ยังไม่มีอาชีพและมีงานทำที่เป็นหลักและมั่นคงถึงแม้ว่า จะมีการประกาศใช้พระราชบัญญัติการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการแต่คนพิการส่วนใหญ่ยังคง ประสบปัญหาที่จะเข้าสู่ตลาดแรงงาน เนื่องจากเจตคติในทางลบที่มีต่อความสามารถของผู้พิการ การขาดความรู้ของผู้พิการ เนื่องจากปัญหาการศึกษา ปัญหาด้านกายภาพแวดล้อมของคนพิการ ที่จะนำคนพิการไปสู่การจ้างงานส่งผลให้ผู้พิการประสบปัญหาในด้านอาชีพเพิ่มมากขึ้น

จากสภาพปัญหาดังกล่าว เป็นปัญหาที่ได้มีการดำเนินการแก้ไข ในอดีตที่ผ่านมาองค์การ สหประชาชาติได้ประกาศในปี พ.ศ.2524 เป็นปีคนพิการสากล เพื่อให้คนพิการได้รับสิทธิเช่น เดียวกับคนอื่นในสังคม ต่อมาองค์การสหประชาชาติได้ ประกาศในปี พ.ศ. 2536 - 2545 ให้เป็น ปีแห่งทศวรรษคนพิการ เน้นการให้โอกาสและการมีส่วนร่วมและความเท่าเทียมในสังคม ประเทศ ไทยโดยรัฐบาลได้กำหนดหลักการดำเนินงานในปีคนพิการสากล โดยชักจูงประชาชนทั่วไปให้มี ทัศนคติที่ดีต่อคนพิการ ยอมรับคนพิการไว้ในฐานะเท่าเทียมกันและเปิดโอกาสให้มีส่วนรับผิดชอบ ในสังคมมากขึ้น หลังจากนั้นได้มีประกาศใช้พระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ พ.ศ. 2534

เพื่อมุ่งส่งเสริมสิทธิและโอกาสให้คนพิการได้รับการฟื้นฟูสมรรถภาพด้านการแพทย์ การศึกษา อาชีพและสังคมตลอดจนส่งเสริมและพัฒนาความสามารถ ในการดำรงชีวิตที่เท่าเทียมกับคนทั่วไป ในสังคม จนถึงในยุคปัจจุบันของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 ( พ.ศ. 2540 - 2544 )รัฐบาลได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์โดยกำหนดวิสัยทัศน์ ของคนพิการ เพื่อเป็นเป้าหมายของการพัฒนา ประการแรกเป็นคนที่มีความสุขพลดีที่สุด ตามสภาวะความพิการ ที่เป็นจริง ประการที่สองเป็นคนที่มีความสามารถเต็มศักยภาพของแต่ละบุคคล ประการที่ 3 เป็นคนที่รู้จักสิทธิและหน้าที่ในฐานะพลเมืองดี ประการที่ 4 เป็นคนที่มีอาชีพมีงานทำ ประการที่ 5 เป็นคนที่ดำรงชีวิตอย่างมีเกียรติ มีศักดิ์ศรีเท่าเทียมกับผู้อื่นในสังคม และประการสุดท้ายครอบครัว ชุมชนและสังคมให้โอกาสและยอมรับผู้พิการอย่างเช่นคนทั่วไป

รูปแบบการดำเนินงานด้านระบบการดูแลและให้บริการคนพิการในประเทศที่ผ่านมา นั้น เป็นบริการที่จัดโดยภาคเอกชนเป็นส่วนใหญ่มีรัฐดำเนินงานเพียงเล็กน้อยมีกลุ่มเป้าหมายเฉพาะคน พิการที่มาขอรับบริการ ซึ่งประสบปัญหาทุกข์ยากเดือดร้อน และมีรูปแบบการให้ความช่วยเหลือ ในลักษณะของการให้หรือสงเคราะห์เป็นรูปธรรม เพื่อเป็นการบรรเทาปัญหาความเดือดร้อนเฉพาะ หน้า หรือสนองตอบต่อความต้องการของคนพิการที่ประสบปัญหา และช่วยตนเองไม่ได้ให้ สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ในลักษณะที่ขาดแคลนนั่น ต่อมาการให้ความช่วยเหลือได้ขยายแนวไปสู่ การป้องกัน การบำบัดรักษา การฟื้นฟูสมรรถภาพให้แก่คนพิการที่สามารถพัฒนาได้ในกลุ่ม เป้าหมายเดิม ดังนั้นคนพิการที่เข้าถึงบริการสวัสดิการสังคมดังกล่าวจึงมีเพียงส่วนน้อย ในความ เป็นจริงยังมีคนพิการอีกเป็นจำนวนมากที่ต้องดิ้นรนช่วยเหลือตนเองและถูกกีดกันโอกาสการเข้ามา มีส่วนร่วมในกิจกรรมสังคม ขาดสิทธิหรือไม่ได้รับการคุ้มครองจากสังคมเท่าที่ควรเป็นตามสิทธิ มนุษย์ชนชั้นพื้นฐาน ในด้านการให้บริการในสถานสงเคราะห์ เป็นการแยกผู้ป่วยออกจากชุมชน ซึ่งเป็นวิธีการที่ไม่ถูกต้อง ทำให้คนพิการมีปัญหาด้านจิตใจขาดความอบอุ่น ไม่สามารถปรับตัวเข้า กับสังคมได้อย่างเหมาะสม และวิธีดำเนินงานของรัฐที่ไม่มีความคล่องตัว ขาดการประสานงานที่มี ประสิทธิภาพทั้งองค์กรเอกชนและภาครัฐบาล อีกทั้งสถานบริการสำหรับคนพิการมีจำนวนน้อยไม่ ครอบคลุมเท่าที่ควรซึ่งส่วนใหญ่จะตั้งอยู่ในเมืองใหญ่ สามารถให้บริการได้เพียงร้อยละ 0.06 ของจำนวนผู้พิการที่มีอยู่ (สุเทพ เชาวลิศ, 2527: 25)

ในด้านปัญหาการเข้าสู่แรงงานของผู้พิการที่เคยได้รับการฟื้นฟูอาชีพ หลังจากฝึกอาชีพ จำนวน 1 ใน 5 ของคนพิการได้งานไม่ตรงกับที่ฝึก นอกจากนี้ยังพบปัญหาอื่น ๆ ได้แก่ งานหนัก งานไม่เหมาะกับร่างกาย รายได้น้อยและไม่แน่นอน สิ่งแวดล้อมในการทำงานที่ไม่เหมาะสม (อรพินทร์ พิทักษ์มหาเกตุ, 2537) ซึ่งคงเป็นปัญหาทั้งคนพิการทั่วไป และคนพิการที่เคยได้รับการ ฟื้นฟูสมรรถภาพในด้านต่าง ๆ การที่รัฐบาลได้มีการช่วยเหลือคนพิการโดยการฟื้นฟูสมรรถภาพ

ที่จัดให้มีขึ้นเพื่อต้องการให้คนพิการสามารถอยู่ร่วมกับคนปกติได้ แต่โดยความเป็นจริงแม้คนพิการจะได้รับการฟื้นฟูสมรรถภาพแล้วเขาก็กังขาปัญหาในการดำรงชีวิตอยู่ในสังคม

บุคคลทั่วไปไม่ว่าจะเป็นบุคคลปกติหรือบุคคลพิการ ต่างต้องการและหวังในความสุขความสำเร็จในชีวิตคนพิการทั่วไป ไม่ว่าพิการประเภทใดก็ตามมักถูกมองเป็นลำดับแรกว่าเป็นกลุ่มบุคคลที่ประสบกับความสมหวังในความสุขและความสำเร็จในชีวิตได้ยาก แต่ยังมีคนพิการอีกจำนวนมากพบกับความสุขความสำเร็จในชีวิต และยังสามารถทำประโยชน์ให้กับสังคมได้ไม่ยิ่งหย่อนหรือเหนือกว่าบุคคลธรรมดาจนมีชื่อเสียงสร้างคุณประโยชน์ให้กับสังคม คนพิการไทยเป็นจำนวนมากที่สามารถฟื้นฟูสมรรถภาพพัฒนาความสามารถจนสามารถประสบความสำเร็จในชีวิต ทั้งด้านการช่วยเหลือตนเอง การมีอาชีพ มีงานทำที่สามารถเลี้ยงตนเอง ครอบครัวยุได้ อย่างเท่าเทียมกับคนทั่วไป หรือมีความสามารถเหนือกว่าคนทั่วไป จะเห็นได้ว่าคนพิการนั้นหากได้รับการพัฒนาความสามารถแล้ว สามารถใช้ชีวิตที่มีความสุขและความสำเร็จได้เช่นเดียวกับคนทั่วไปในสังคม แต่ในอีกภาพหนึ่งเราจะเห็นคนพิการที่ประสบปัญหาในการดำรงชีวิต ไม่สามารถที่จะช่วยเหลือตัวเอง หรือช่วยเหลือตัวเองได้น้อย จะต้องอาศัยความช่วยเหลือจากรัฐบาล องค์กรเอกชนต่าง ๆ หรือจากครอบครัว ซึ่งถูกมองว่าเป็นภาระของสังคม

การดำเนินงานพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้พิการที่ผ่านมา ภาครัฐและหน่วยงานองค์กรเอกชนที่เกี่ยวข้องได้จัดให้มีกิจกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้พิการในรูปแบบต่าง ๆ ได้แก่ การฟื้นฟูสมรรถภาพผู้พิการ การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับผู้พิการ ตลอดจนการสนับสนุนทางสังคมด้านต่าง ๆ แต่ผลของการพัฒนาพบว่าผู้พิการยังมีคุณภาพชีวิตที่ไม่ดีเท่าที่ควร บริการและกิจกรรมที่จัดให้มีขึ้นยังไม่เพียงพอกับความต้องการ และพบว่าบริการบางอย่างไม่ตรงกับความต้องการของผู้พิการ อีกทั้งยังประสบปัญหาในการที่จะเข้าถึงหรือใช้บริการ ทำให้ผู้พิการประสบปัญหาในการดำรงชีวิตประจำวัน ประกอบกับในปัจจุบันจำนวนของผู้พิการมีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้นทั้งจากสาเหตุการเจ็บป่วยและการบาดเจ็บจากอุบัติเหตุ จึงมีผลทำให้ปัญหาที่มีอยู่ทวีความรุนแรงยิ่งขึ้น

จากสภาพปัญหาต่าง ๆ ที่กล่าวมาแล้วนั้น คาดว่ามีปัจจัยบางประการที่ทำให้คนพิการในสังคมมีการดำรงชีวิตที่ต่างกัน และส่งผลต่อคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ของคนพิการ ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะทำการศึกษาถึงระดับคุณภาพชีวิตของผู้พิการและปัจจัยต่าง ๆ ที่มีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตของผู้พิการ คุณภาพชีวิตหรือการดำรงชีวิตที่ได้นั้นมาจากปัจจัยสำคัญ 2 ปัจจัย คือ ปัจจัยทางด้านสังคมและสิ่งแวดล้อม ได้แก่ สภาพท้องถิ่น สัมพันธภาพในครอบครัวและสังคมและปัจจัยส่วนบุคคลของผู้พิการเอง ได้แก่ ชนิดของความพิการ สุขภาพอนามัย การประกอบอาชีพและรายได้ (ชนิชฐา เทวินทรภักดี, 2539: 77-78) คุณภาพชีวิตไม่เพียงแต่จะเกี่ยวข้องกับสภาพร่างกายตลอดจนความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและสังคมเท่านั้นแต่คุณภาพชีวิตเป็นการตัดสินใจและ

ประเมินสภาพต่าง ๆ ด้วยตนเองตามการรับรู้ คุณภาพชีวิตยังประกอบด้วยโครงสร้างหลายมิติ เน้นที่ความสุขและความพึงพอใจในชีวิต ที่แต่ละคนเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อสภาพความเป็นอยู่ กับสภาพที่แต่ละคนอยากให้เป็นหรือที่คาดหวังหรือรู้สึกว่าตนเองควรได้รับ และผลที่ได้รับจะเน้น ความพึงพอใจหรือไม่พึงพอใจ ความสุขหรือไม่มีความสุข เป็นการตัดสินใจของแต่ละบุคคล (Cambell, 1976) ดังนั้นผู้พิการแต่ละบุคคลย่อมมีคุณภาพชีวิตและองค์ประกอบคุณภาพชีวิตที่แตกต่าง การที่จะศึกษาเพื่อทราบถึงคุณภาพชีวิตตลอดจนปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตของผู้พิการในภาพรวมโดยประเมินจากตัวผู้พิการเอง จะทำให้การจัดทำแผนงานโครงการต่าง ๆ เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้พิการให้มีขึ้นและเป็นไปได้เหมาะสม ตรงกับความต้องการของผู้พิการ

การวิจัยครั้งนี้จึงเป็นการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตของผู้พิการ โดยผู้วิจัยได้เลือกศึกษาคุณภาพชีวิตของผู้พิการในจังหวัดพิษณุโลก ซึ่งเป็นจังหวัดศูนย์กลางของภาคเหนือตอนล่าง ที่มีการเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคมและวัฒนธรรมอย่างรวดเร็ว การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวได้ส่งผลกระทบต่อดำรงชีวิตของสมาชิกในสังคมซึ่งรวมถึงกลุ่มผู้พิการอยู่ด้วย ข้อมูลจากการจดทะเบียนของสำนักงานประชาสงเคราะห์ จังหวัดพิษณุโลกในเดือนพฤษภาคม 2540 มีผู้พิการจำนวนทั้งสิ้น 5,216 คน ในการดำเนินงานพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้พิการในจังหวัดพิษณุโลก ที่ผ่านมามีทั้งที่ดำเนินการโดยภาครัฐและเอกชน ซึ่งมุ่งเน้นในด้านการฟื้นฟูสมรรถภาพของผู้พิการทั้งสี่ด้าน ได้แก่ ด้านการแพทย์ ด้านอาชีพ ด้านการศึกษาและด้านสังคมโดยจัดให้มีการบริการอย่างต่อเนื่องหลายรูปแบบ ได้แก่ การจัดการอบรมให้ความรู้การฟื้นฟูสมรรถภาพผู้พิการโดยชุมชนให้แก่เจ้าหน้าที่และผู้ดูแลผู้พิการ การจดทะเบียนผู้พิการ การจัดการศึกษาทั้งรูปแบบการเรียนร่วมและการศึกษาพิเศษ การให้บริการด้านสังคมสงเคราะห์ การสนับสนุนอุปกรณ์ช่วยเหลือความพิการ ในด้านการรวมกลุ่มของผู้พิการนั้น มีการจัดตั้งชมรมผู้พิการจังหวัดพิษณุโลก ซึ่งได้มีกิจกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตไว้หลายรูปแบบตามหลักการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้พิการด้านต่าง ๆ

จากการดำเนินงานด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้พิการในจังหวัดพิษณุโลก พบว่าบริการที่มีให้ยังไม่เพียงพอกับความต้องการของผู้พิการตลอดจนมีปัญหาและอุปสรรคต่อการดำเนินงาน ส่งผลให้การดำเนินงานด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้พิการไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร การศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตของผู้พิการ เพื่อทราบถึงระดับคุณภาพชีวิตของผู้พิการตามการรับรู้ของผู้พิการเองและปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตของผู้พิการ ซึ่งการศึกษาในเรื่องดังกล่าวยังมีการศึกษาน้อยมาก ดังนั้นผลจากการศึกษาในครั้งนี้ คาดว่าจะสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการวางแผนการดำเนินงานที่เกี่ยวกับผู้พิการได้อย่างเหมาะสมเป็นรูปธรรม และนำมาซึ่งคุณภาพชีวิตที่ดีของผู้พิการต่อไป

## 1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ดังนี้

- 1.2.1 เพื่อศึกษาระดับคุณภาพชีวิตของผู้พิการ ในจังหวัดพิษณุโลก
- 1.2.2 เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตของผู้พิการ ในจังหวัดพิษณุโลก
- 1.2.3 เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตของผู้พิการ ในจังหวัดพิษณุโลก

## 1.3 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- 1.3.1 ทราบถึงระดับคุณภาพชีวิตของผู้พิการ ในจังหวัดพิษณุโลก
- 1.3.2 ทราบถึงปัจจัยที่มีความสัมพันธ์และปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตของผู้พิการ ในจังหวัดพิษณุโลก
- 1.3.3 เป็นข้อมูลให้ผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งที่เป็นบุคคล หน่วยงานของรัฐ และเอกชนใช้ประกอบในการวางแผนงาน หรือโครงการเพื่อส่งเสริมพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้พิการต่อไป
- 1.3.4 เป็นแนวทางในการวิจัยเกี่ยวกับผู้พิการ เพื่อนำผลการวิจัยที่ได้มาใช้ประโยชน์ในการค้นคว้าวิจัยเกี่ยวกับผู้พิการในประเด็นอื่น ๆ ต่อไป

## 1.4 ขอบเขตของการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นผู้พิการที่สามารถตัดสินใจ และประเมินสภาพต่าง ๆ ด้วยตนเองตามการรับรู้ ไม่มีปัญหาในการสื่อสารได้แก่ ผู้พิการทางการมองเห็น และผู้พิการทางกายหรือการเคลื่อนไหว ศึกษาโดยการสัมภาษณ์ผู้พิการทั้งสองประเภทที่มีอายุ 15 ปีขึ้นไป และเป็นผู้พิการที่มีชื่ออยู่ในทะเบียนของสำนักงานประชาสงเคราะห์ จังหวัดพิษณุโลก ประจำเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2540 เท่านั้น

## 1.5 ข้อตกลงเบื้องต้น

1.5.1 ผู้ตอบแบบสัมภาษณ์เป็นผู้พิการ ซึ่งสามารถให้ข้อมูลได้ถูกต้องตามความเป็นจริงตามแบบสัมภาษณ์

1.5.2 ผู้พิการที่ใช้ศึกษา คือผู้พิการที่มีความบกพร่องทางด้านร่างกายในด้านการมองเห็น และพิการทางกายหรือการเคลื่อนไหวที่สามารถประเมินสภาพต่าง ๆ ด้วยตนเองตามการรับรู้และไม่มีปัญหาในการสื่อสาร อายุ 15 ปีขึ้นไป และมีชื่ออยู่ในทะเบียนของสำนักงานประชาสงเคราะห์ จังหวัดพิษณุโลก (ข้อมูลถึงเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2540)

## 1.6 นิยามศัพท์ที่ใช้ในการศึกษา

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดความหมายของคำศัพท์ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ดังนี้

1. ผู้พิการ หมายถึง บุคคลที่มีความผิดปกติหรือบกพร่องทางร่างกาย อันเป็นเหตุให้ไม่สามารถดำรงชีวิตได้อย่างปกติแบ่งตามการสูญเสียหน้าที่ในการทำงานของอวัยวะมี 2 ประเภท ได้แก่ พิการทางการมองเห็น และพิการทางกายหรือการเคลื่อนไหว

2. การฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ หมายถึง การเสริมสร้างสมรรถภาพ หรือการเสริมสร้างความสามารถของคนพิการให้มีสมรรถภาพดีขึ้นโดยอาศัยวิธีการทางการแพทย์ การศึกษาทางสังคม และการฝึกอาชีพ เพื่อให้คนพิการได้มีโอกาสทำงานหรือดำรงชีวิตในสังคมทัดเทียมคนทั่วไป ทั้งที่ดำเนินการโดยภาครัฐบาล องค์กรเอกชน ชุมชนหรือครอบครัว

3. คุณภาพชีวิตผู้พิการ หมายถึง ชีวิตที่มีความสมบูรณ์ทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจและสังคม อันเกิดจากการที่ผู้พิการสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างเหมาะสม สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมและค่านิยมของสังคมโดยประเมินใน 2 ลักษณะ ได้แก่ คุณภาพชีวิตเชิงจิตวิสัย และคุณภาพชีวิตเชิงภววิสัย

4. ปัจจัยทางด้านลักษณะส่วนบุคคลของผู้พิการ หมายถึง เพศ อายุ สถานภาพสมรส ประเภทความพิการ ลักษณะความพิการ ระยะเวลาของความพิการ รายได้ การประกอบอาชีพ

5. ปัจจัยทางด้านสังคมและสิ่งแวดล้อม หมายถึง สิ่งแวดล้อมทางด้านกายภาพและทางด้านสังคมวัฒนธรรมของผู้พิการ ได้แก่ ลักษณะครอบครัว สัมพันธภาพในครอบครัว เขตที่อยู่อาศัย สัมพันธภาพกับชุมชน การสนับสนุนทางสังคม ประสบการณ์ในการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้พิการ